

УДК 347.789:347.785:347.121.2

Кривенко Максим Олегович,

аспірант кафедри права інтелектуальної

власності та корпоративного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ З УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ АВТОРІВ

Постановка проблеми. Історія авторського права нерозривно пов'язана з пошуком і постійним удосконаленням форми управління авторськими правами. Необхідність захисту авторських прав, збору і виплати авторської винагороди, розуміння того, що широке використання авторських творів ускладнює індивідуальний контроль автора за цими процесами, робить його практично неідеальним, вимагає від авторів створення структур, що забезпечували ефективне управління їх правами.

Найперші організації з управління авторськими правами створювалися за ініціативи авторів. Передбачали створення мережі агентів, що забезпечували б виконання цих функцій. Ці основні функції органів управління авторськими правами вдосконалювалися та стали основою сучасних організацій колективного управління авторськими правами.

Музиканти були в значно гіршому становищі, ніж їх літературні колеги. В більшості своїй вони працювали прямо на вулиці або ж як прислуга. Класичні композитори, такі як Гайдн та Моцарт, провели все своє життя на утриманні у монархів, отримуючи незначну грошову винагороду за свої твори.

Отже, метою статті є необхідність проаналізувати історію виникнення організацій колективного управління майновими правами авторів музичних творів. Відповідно до визначеної мети, необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити історію виникнення організацій колективного управління майновими правами авторів музичних творів;
- визначити особливості майнових прав авторів музичних творів;
- дослідити історичні підстави виникнення організацій колективного управління майновими правами авторів музичних творів.

Виклад основного матеріалу. Авторське право у сучасному його розумінні виникло в XVIII сторіччі. Проте можна сказати – що розвиток авторського права, як форми власності, почався значно раніше. В Греції в середині першого тисячоліття, автори друкували свої роботи, а музиканти готували свої виступи за рахунок громад. На той час не існувало закону, який би захищав творчість. Підтримка мистецтва відбувалася більше за державний кошт, аніж за приватний. Проте вже тоді формувалася думка, що автор повинен сам контролювати використання своїх творів і отримувати платню.

Всередині першого тисячоліття, монах Колумб переклав манускрипт настоятеля Фініана. Попереджуючи всі спори стосовно авторського права в своїй роботі він посилається на невідомий переклад слів Кельтського короля: «Кожній корові своє теля, кожній книжці своя копія».

Історія авторського права веде свій початок, як вважають науковці, з появи друкування. Винахід друкарського верстата Йоханом Гуттенбергом у Європі в п'ятнадцятому сторіччі можна прирівняти до винаходу інтернету у двадцятому сторіччі.

Перший відомий державний нормативний акт щодо охорони авторського права стосувався літературних творів, а перша міжнародна конвенція, яка стосувалася захисту авторських прав, прийнята в інтересах книговидавців. Видавці, книготорговці об'єднувалися в гільдії, зберігали монополії на книгодрукування і книготоргівлю, і від них залежали інтереси авторів.

Організації колективного управління грають значну роль допомагаючи композиторам, авторам пісень в ліцензуванні і отриманні винагороди за публічне використання їхньої музики.

За ініціативи Пера Огюстена Карона де Бомарше – автора знаменитих «Севільського цирюльника» та «Весілля Фігаро» найпершу організацію

такого типу було створено в 1777 році у вигляді Бюро по драматичному законодавству, яке займалося питанням правового захисту драматургів. У 1829 році воно було трансформовано у Товариство драматичних авторів і композиторів (SACD), яке першим розпочало здійснювати колективне управління правами авторів.

В 1837 році Оноре де Бальзак, Олександр Дюма, Віктор Гюго та інші французькі письменники пішли по прикладу Бомарше і створили Товариство літературних авторів [1].

Проте поштовхом до створення цілком розвинутої системи колективного управління став в 1847 році судовий позов проти кафе «Амбасадор» на Єлисейських полях у Парижі, де виконувалася музика. Ініціаторами судового позову були два композитори Поль Енріон і Віктор Паризо, автор слів Ернест Бурже, підтримані їхнім видавцем. Ці автори вважали несправедливим те, що вони повинні сплачувати за місця і їжу в кафе у той час, коли ніхто не мав ні найменшого наміру сплачувати за публічне використання їхніх творів оркестром. Автори прийняли рішення про те, що вони не будуть розплачуватись доти, поки не заплатять їм. Автори виграли справу в суді і власник кафе був зобов'язаний виплатити велику авторську винагороду [2, с. 264].

Дане судове рішення відкрило нові можливості для композиторів і авторів текстів. В той же час стало цілком ясно, що самотійно вони не зможуть відстежувати використання творів і реалізувати свої права. Розуміння цього призвело до створення в 1850 році Центрального агентства по захисту прав авторів і композиторів, а 28 лютого 1859 року воно було реорганізовано в Товариство авторів, композиторів і музичних видавництв (SACEM), яке на сьогоднішній день є однією з найбільших та авторитетних організацій колективного управління правами авторів [3].

В США захист публічних прав для музики вперше було гарантовано законом 1909 року про авторські права. Проте не було практичного способу ліцензувати та збирати винагороду за публічні виступи. Підрахувавши кількість робіт, які необхідно провести власнику, якщо потрібно буде видати індивідуальний дозвіл на використання його музики в кожному ресторані, барі, нічному клубі, радіостанціях, телеканалах і так в кожній країні по всьому світі. Це коштувало б занадто дорого, і приносило б незначний прибуток.

В 1914 році група популярних композиторів, таких як Ірвінг Берлін, Віктор Херберт та Джон Філіп Суоса, вирішили, що єдиний спосіб завдяки якому вони можуть отримувати винагороду за свої музичні твори, це створити власну організацію, яка буде захищати права композиторів і музикантів. В результаті, була створена Американська асоціація компо-

зиторів, авторів та виконавців (ASCAP) яка почала діяти, як координаційний центр ліцензування діяльності та збору ліцензійних платежів.

Спочатку підприємці не сплачували гроші за використання творів і ASCAP доводилося подавати позови.

Однак Верховний суд США встановив вирішальний прецедент того, що являє собою комерційний виступ в справі Херберт проти Шенлі. Композитор Віктор Херберт подав позов на ресторан «У Шенлі» за використання його композицій без дозволу (ліцензії).

Власник ресторану стверджував, що композиції, які використовувалися в його ресторані, не були платними, тобто вони не брали кошти з клієнтів ресторану, за прослуховування музики. Верховний суд США постановив, що пряма плата за композиції не повинна нараховуватися. Достатньо того, що музика була використана в процесі заробітку грошей рестораном. Суд вважав, що музика є частиною продукту, який отримує клієнт ресторану.

Музика є частиною загального, за яке громадськість платить і той факт, що ціна в цілому пояснюється використанням композицій, то порядок оплати не має значення. Як відомо, музика не є єдиним об'єктом, але ж і їжу, ймовірно, можна було б придбати дешевше в іншому місці без прослуховування композицій.

Верховний суд США зробив логічний висновок, що бізнес буде використовувати музику, тому що це вносить свій вклад в атмосферу бізнесу, тим самим збільшуючи рентабельність. Якщо власники вважають, що музика не допомагає їм заробляти, то тоді вони можуть дозволити своїм відвідувачам їсти у повній тиші.

В 1920 році АСКАП почала ліцензувати ресторани, нічні клуби, концертні клуби. Трохи згодом ліцензуванню піддавалося і використання творів на радіо.

Все це було б неможливим без активної спільної боротьби авторів за свої права.

У червні 1925 року делегати з 18 товариств, різних країн світу, утворили Міжнародну конференцію товариств авторів і композиторів (CISAC). Це найстаріша і найшановніша неурядова міжнародна організація, яка представляє інтереси авторів і здійснює значний вплив, як на розвиток міжнародної системи охорони авторського права в цілому, так і на політику окремих держав в цій галузі суспільного життя.

Членство авторських товариств у CISAC постійно розширюється, і на сьогодні становить 200 товариств з-понад 100 країн. Крім того, в даний час у цю організацію входять організації, що управляють правами на інші види творів, таких як, твори образотворчого мистецтва і аудіовізуальні твори.

В рамках CISAC, організації колективного управління правами авторів координують свою діяльність, укладають угоди про взаємне представництво інтересів, завдяки чому національні організації колективного управління представляють у своїх країнах не лише «національний репертуар», а й «світовий репертуар». При цьому діє принцип, закладений у Бернській конвенції про охорону літературних та художніх творів, за яким іноземні автори мають рівні права з авторами національними. Завдяки цьому утворюється «світова система колективного управління», яка дозволяє ефективно забезпечувати права авторів на території держав, чії організації входять до CISAC [4].

Найбільш швидко розвивалися організації управління музичного репертуару у зв'язку з неможливістю композиторів ефективно стежити за використанням своїх творів у всіх концертних залах, ресторанах, кафе, на балах і на танцях.

Протягом XIX та XX століть подібні авторські товариства – організації з управління правами на публічне виконання були створені практично в усіх країнах світу. Між організаціями швидко розвивалося співробітництво, і вони відчували необхідність у створення міжнародного органу для координації своїх зусиль щодо створення більш ефективної охорони прав авторів в усьому світі.

Питання вдосконалення управління авторськими правами стало предметом розгляду ВОІВ, яка провела наукове дослідження зазначеної проблеми, узагальнила практику створення і діяльності таких організацій. Результатом досліджень стало видання рекомендацій з питань створення і діяльності організацій з колективного управління авторськими правами «Колективне управління авторським правом і суміжними правами», ВОІВ, 1990 рік.

Рекомендовані форми колективного управління авторськими правами стали, з урахуванням національних особливостей, основною формою управління авторськими правами для більшості країн. Вимоги щодо організації колективного управління авторськими правами включалися до національних законодавчих актів. Національні організації колективного управління авторськими правами за своїм статусом створювалися як державні, так і громадські.

Основні вимоги до таких організацій, які рекомендовані ВОІВ, – це умови ефективної діяльності системи колективного управління правами, а також відповідність до міжнародних зобов'язань в галузі охорони авторського права і суміжних прав, що повинно забезпечити мінімальний рівень охорони та принцип національного режиму, передбачений Бернською конвенцією «Про охорону літературних і художніх творів» [5].

Основою системи колективного управління складає надання права володільцям повноважень організації з колективного управління на управління їх правами, а саме:

- відстежувати використання творів;
- вести переговори з користувачами щодо використання творів за відповідну винагороду;
- надання відповідних ліцензій на використання творів;
- збір авторської винагороди, її розподіл і виплата тощо.

З утвердженням України, як незалежної держави, в різних сферах діяльності стали створюватися державні структури управління. Постановою Кабінету Міністрів від 25 квітня 1992 року № 154 створено Державне агентство України з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України (ДААСП України) як орган державного управління, що проводив у життя політику України в сфері авторського права.

Згідно Закону України «Про авторське право і суміжні права» [6] організаціями колективного управління (організація колективного управління майновими правами) є організація, що управляє на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і не має на меті одержання прибутку.

Тривалий час єдиною організацією колективного управління авторськими і суміжними правами в Україні було державне підприємство «Українське агентство з авторських та суміжних прав».

Бурхливий розвиток кількості організацій колективного управління в нашій державі припав на другу половину минулого десятиріччя. На даний момент їх нараховується сімнадцять, шістнадцять з яких знаходяться в Києві [7].

Найбільшими з них є об'єднання підприємств «Український музичний альянс» («УМА») та державне підприємство «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (ДП УААСП) [8].

УМА було створено у вересні 2001 р. З 2003 р. УМА здійснює колективне управління майновими правами виконавців та виробників фонограм (відеограм).

УМА було доручено здійснювати колективне управління майновими суміжними правами всесвітньо відомих виробників музичної і відеопродукції: Universal Music Group, EMI Music International, Sony/BMG, «Артстарз Студія Союз», «Монолит-АВК», «Диско Интернешнл +», «Музыкальное издательство «Лига прав» та інших російських рекордингових компаній, а також українських виконавців: Руслани, Каті Чілі, Олени Вінницької, гуртів «Esthetic Education», «Гайдамаки», «Mad Heads», «Таліта Кум» та багатьох інших. Відповідно до угод з іншими компаніями у сфері телерадіомовлення УМА управляє

правами українських виконавців: Ані Лорак, Ассії Ахат, Гайтани, Росави, гуртів «ВВ», «Океан Ельзи», «Скрябін», «Green Grey», «Друга ріка», Ірини Білик, Верки Сердючки та інших (понад 600 договорів з українськими виконавцями).

УМА є єдиною в Україні організацією, уповноваженою IFPI присвоювати ISRC-код реєстранта на території України [9].

Висновки. Отже, можна сказати, що перша організація з колективного управління з'явилася в Європі в 19 сторіччі. Першим було Товариство авторів, композиторів і музичних видавництв (SACEM), яке на сьогоднішній день є одним з найбільших та авторитетних організацій колективного управління майновими правами авторів. Перші організації в США з'явилися майже на 50 років пізніше.

Протягом XIX та XX століть подібні авторські товариства – організації з управління правами на публічне виконання були створені практично в усіх країнах світу. Між організаціями швидко розвивалося співробітництво, і вони відчували необхідність у створенні міжнародного органу для координації своїх зусиль щодо створення більш ефективної охорони прав авторів в усьому світі.

Питання вдосконалення управління авторськими правами стало предметом розгляду ВОІВ, що провела наукове дослідження зазначеної проблеми, узагальнила практику створення і діяльності таких організацій. Результатом досліджень стало видання рекомендацій з питань створення і діяльності організацій по колективному управлінню авторськими правами «Колективне управління авторським правом і суміжними правами».

За останні роки кількість організацій колективного управління майновими правами збільшилось у декілька разів. Проведений аналіз засвідчує той факт, що за 10 років загальна сума зібраної винагороди в порівнянні з попередніми роками зросла в 7,4 рази. Водночас останні роки спостерігається тенденція до зменшення суми виплаченої винагороди в співвідношенні до суми зібраної винагороди, яка може призвести до зниження рівня захисту прав на об'єкти авторських і суміжних прав в Україні. На особливу увагу заслуговує проект Закону України «Про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права та суміжних прав».

Зазначений проект Закону буде спрямований на врегулювання питань щодо діяльності ОКУ (Організації колективного управління), окреслення її функцій, порядку визначення уповноважених осіб ОКУ, а також на вдосконалення процедури збору та розподілу винагороди суб'єктам авторського права й суміжних прав. Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права та суміжних прав»: «Організація колективного управління – зареєстрована в установленому порядку юридична особа (об'єднання громадян, об'єднання підприємств тощо), що не має на меті отримання прибутку, створена як добровільне об'єднання суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі єдності їх інтересів відповідно до цього Закону, з метою спільної реалізації зазначеними суб'єктами своїх прав та інтересів, предметом діяльності якої є колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав» [10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. – К. : Ін-тінтел. власн. і права, 2008. – 288 с.
2. Орлюк О.П. Право інтелектуальної власності. – К. : Ін Юре, 2007. – 696 с.
3. Защита интеллектуальной собственности [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://royalty.com.ua/istoriya.html>
4. David J. Moser and Cheryl L. Slay «Music Copyright Law 1st edition», Course Technology, a part of Cengage Learning, 2012.
5. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів // Приєднання від 31.05.1995, підстава 189/95-пр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про авторське право та суміжні права / Верховна Рада України : офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – С. 64 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/perelik-org>.
8. Державне підприємство «Українське агентство з авторських та суміжних прав» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://i-pro.kiev.ua/content/ukrayinske-agentstvo-z-avtorskikh-ta-sumizhnikh-prav>.
9. Український музичний альянс [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uma.in.ua/page/main.html>.
10. Про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав : проект Закону України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/proekt-zakonu-17062014>.

Кривенко Максим Олегович

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ З УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ АВТОРІВ

Стаття присвячена розгляду історії виникнення організацій колективного управління майновими правами авторів музичних творів.

Ключові слова: інтелектуальна власність, організації колективного управління майновими правами, авторське право.

Кривенко Максим Олегович

ИСТОРИЯ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИЙ УПРАВЛЕНИЯ ИМУЩЕСТВЕННЫМИ ПРАВАМИ АВТОРОВ

В статье рассматривается история возникновения организаций коллективного управления имущественными правами авторов музыкальных произведений.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, организации коллективного управления имущественными правами, авторское право.

Kryvenko Maksym Olegovych

HISTORY OF OCCURRENCE MANAGEMENT ORGANIZATIONS PROPERTY RIGHTS OF AUTHORS

The article considers the history of the organizations for the collective management of property rights of authors.

Keywords: intellectual property, the organization of collective management of property rights, copyright.